

Новосад Анастасія Сергіївна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Набуття, здійснення цивільних прав супроводжується реалізацією суб'єктивного цивільного права учасниками цивільних правовідносин. Участь осіб у цивільних правовідносинах не виключає їх порушень, тому законодавець у ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) встановив способи захисту цивільних права та інтересів судом. Отже, такими способами є: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення дії, яка порушує право; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання обов'язку в натурі; 6) зміна правовідношення; 7) припинення правовідношення; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Визнання права як спосіб захисту цивільних прав застосовується у випадку, коли наявний спір про право як таке, тобто право, що належить конкретній особі не визнається іншою особою або у разі відсутності правовстановлюючих документів, що засвідчують приналежність об'єкта права особі. Можна говорити про те, що такий спосіб захисту цивільних прав застосовується у випадку, коли безпосереднього порушення права не відбувається, воно не визнається іншими учасниками цивільних відносин. Наприклад, при втраті правовстановлюючих документів на нерухоме майно (квартири), особа має звернутися до суду з позовною заявою про визнання права власності на таке майно.

Такий спосіб захисту цивільного права як визнання правочину недійсним передбачає відновлення порушеного права суб'єктів цивільних відносин, яке існувало до моменту укладання такого правочину.

Припинення дії, яка порушує право. Сутність цього способу захисту цивільних прав полягає у можливості вимагати від особи, яка неналежним чином виконує зобов'язання або інші дії неправового характеру, припинення порушення суб'єктивного права учасників цивільних правовідносин. Як правило, такий спосіб захисту цивільних прав застосовується при триваючому порушенні і при цьому особа, яка виступає потерпілою стороною, такого права не позбавляється повністю, а лише потерпає від неналежної реалізації

свого права.

Відновлення становища, яке існувало до порушення передбачає застосування реституції, тобто повернення у первісний стан положення, що існувало раніше.

Примусове виконання обов'язку в натурі як спосіб захисту цивільного права означає, що зобов'язана особа має виконати чітку визначену дію, що становить предмет зобов'язання на користь особи, суб'єктивні права якої були порушені.

Зміна та припинення правовідношення є самостійним способом захисту цивільних права, але поряд з цим може використовуватися одночасно з іншими способами захисту. Найчастіше зміна та припинення правовідношення реалізується в юрисдикційному порядку, але не виключається і застосування неюрисдикційної форми захисту, коли, наприклад, особа, яка є стороною у договорі може самостійно, не звертаючись до суду чи інших державних органів, вимагати припинення договору достроково, якщо інша сторона, дійсно виконує свої зобов'язання неналежним чином.

Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, так само може застосовуватися і самостійно, і поряд з іншими способами у договірних і недоговірних зобов'язаннях. Відповідно до ч. 2 ст. 22 ЦК України збитками визнають втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

Відшкодування моральної (немайнової) шкоди полягає у покладанні на порушника обов'язку відшкодувати заподіянні моральні страждання у матеріальній формі, тобто виплата грошової компенсації або надання певного майна.

Визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб характеризується тим, що чітко зазначений суб'єкт порушення суб'єктивного цивільного права, але при цьому є певна особливість, що такі спори не є суто цивільно-правовими, а розглядаються в порядку адміністративного судочинства.

Висновок. Слід зазначити, що законодавець встановив достатньо широкий перелік способів захисту цивільних прав та інтересів, що цілком відповідає формуванню правової держави, де людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю.

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України.- 2003 р.- №№ 40-44. - ст.356.

2. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України : у 2 т. – 5-те вид., перероб. і допов. / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – Т. II. – 1120 с.